

Nr 291.

Av herr **Olsson, Olof, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 271 angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter avser att inränga dessa lärare i det för civilstaten i övrigt gällande lönesystemet. Detta inordnande har varit föremål för utredningar under mer än halvtannat decennium. Förslag ha framlagts, men de ha av skilda anledningar inte resulterat i något förslag till riksdagen, vilket gjort att lärarna — som ofta förut — ha länge fått vänta på den förbättrade ställning i såväl löne- som pensionshänseende, som under de gångna åren utlovats. Det är därför med tillfredsställelse man ser, att proposition nu framlagts, även om man inte kan finna, att i densamma för en del av dessa lärare föreslås en lönegradsplacering, som ger dem den effektiva löneförbättring, som de haft hopp om, och den lönerelation i förhållande till andra tjänstemän, som deras arbete och utbildning enligt mångas mening borde ge dem.

*

Man har ständigt framhållit, att vårt lands största tillgång är vår ungdom. Dess fostran till goda medborgare, som kunna föra samhället vidare och framåt, är vår viktigaste uppgift. Intresset är stort, offervilligheten från det allmänna likaså stor. Folkskolorna förbättras i fråga om byggnader och undervisningsmateriell, nya läroverk och liknande skolor uppstå. Staten och kommunerna åtaga sig betydande förpliktelser i ekonomiskt hänseende för detta. I vårt land är allt det yttre måhända mer förstklassigt och modernt än i något annat. Men man glömmer så lätt härvidlag att det inte är den yttre ramen, organisationen, skolbyggnaderna och utrustningen, som är det väsentliga. Det är det inre arbetet inom denna ståtliga ram, som är kärnpunkten i det hela: det arbete, som utföres av *lärarna*.

Det är en stor kår. Deras löner draga tack vare detta betydande kostnader, så stora, att det är förklarligt, om statsmakterna här bli betänksamma. Detta bl. a. har medfört, dels att lärarna ständigt kommit i efterhand, då det gällt löneregleringar för tjänstemän i allmänhet, dels att deras löner blivit såväl absolut som relativt snävt tillmätta. Detta kan inte vara riktigt. Den omständigheten att en kår är stor bör i och för sig inte få inverka så, att kåren känner sig tillbakasatt. Om samhället anser, att dess ungdom bör beredas utbildningsmöjligheter i den utomordentligt stora omfattning, som nu skett och sker, så får detta inte verka så, att fördenskull lönerna pressas

under den nivå, de skulle ha legat på, om kåren varit liten eller mindre. Staten måste taga konsekvenserna oavsett om totalsumman — genom en riktigt avvägd lön för den enskilde — blir nog så stor.

Då skolöverstyrelsens förre chef lämnade sin befattning, berörde han även möjligheterna att gjuta det nya liv i läroverkens inre arbete, som var ett den sista stora omorganisationens huvudsyfte, och han yttrade därvid, att det bästa medlet härför vore att ge lärarna goda löner. En säkerligen riktig tanke. Det finnes visserligen alltfört ungdomar, som av rent intresse för vissa ämnen, utan större tanke på kostnaderna och den framtida försörjningen, fortsätta sina studier vid universitet och högskolor och så småningom länkas in på lärarbanan. Men de äro numera relativt få. Vår tids ungdomar, liksom deras föräldrar, kalkylera i väsentligt större utsträckning än tillförne med utbildningskostnaderna och vad dessa kunna ge igen i en framtid. Att begåvade och energiska ungdomar, sådana som läroverken behöva, därvid mindre gärna välja lärarbanan med dess ringa möjligheter att nå en god ekonomisk och social position säger sig självt. De tjänster — lektors- och adjunktsbefattningar — som bjudas dem, äro praktiskt taget sluttjänster. De enda befodringsmöjligheter, som stå dem öppna, äro rektorsbefattningarna, men då för de cirka 400 lektorerna bjudas något över 50 rektorstjänster vid högre allmänna läroverk och för de omkring 1,250 adjunkterna ett 80-tal rektorstjänster vid realskolorna, varvid de dock ha att även konkurrera med eventuellt sökande lektorer, ligger det i öppen dag, att endast ett mycket litet antal kan räkna på befodran och en därmed ekonomiskt och socialt bättre ställning, och det bör inte förvåna, om dessa ungdomar då hellre välja banor, där de genom sina insatser kunna se *möjligheter* till bättre levnadsvillkor.

Men det fordras också löner, som göra det möjligt för lärarna att inom rimlig tid amortera de stora studieskulder och för de manliga att i tid bilda familj. Utbildningskostnaderna för en lektorstjänst torde nu belöpa sig till i genomsnitt c:a 28,000 kronor, för en adjunktstjänst till 12,000 kronor, detta enligt nyligen verkställda utredningar. Enligt en undersökning för kort tid sedan (Tidn. för Sveriges läroverk 1935, nr 24 och 25) äro 15.2 % av lektorskårens och 23.2 % av adjunktskårens manliga medlemmar ogifta. Antalet barnlösa familjer är även överraskande stort; 32 % av lektorerna och 37 % av adjunkterna äro i avsaknad av barn. Detta sista sammanhänger givetvis med den relativt sena ålder, vid vilken dessa lärare ingå giftermål, för lektorerna 32.9 år, för adjunkterna 34.3 år i genomsnitt. Kanske bör även nämnas att medelantalet barn för båda kategorierna gifta är 2.0. Att dessa förhållanden bottna i en svag ekonomi, synes klart. Men än betänkligare synes det vara, att en så stor del av vår ungdoms fostrare ej ha egna barn. Det ligger i öppen dag, att den som har egna barn och haft tillfälle att närmare följa dessas utveckling fram till skolåldern måste ha väsentligt större förutsättningar att bli en god lärare och fostrare än den barnlöse.

Om man efter ovanstående mera principiella synpunkter övergår att granska förslaget i vad det rör lönegradsplaceringarna, är det särskilt en av tjänsterna, som förtjänar uppmärksamhet, nämligen läroverksadjunkternas. Beträffande placeringen av denna stora kategori av lärare har tydligen stor tveksamhet varit rådande in i det sista. Detta är mindre förvånande, då meningarna här skarpare än på någon annan punkt brutit sig mot varandra. Än mer förvånande synes det likväl vara, att departementschefen i sitt förslag stannat för den lägre av de två ifrågasatta lönegraderna, den 24:e och 23:e. Det framgår mycket tydligt av propositionen, att departementschefen egentligen ansett den 24:e lönegraden vara den riktiga. Orsaken till att han stannat för den lägre lönegraden har, synes det, varit i huvudsak tvåfaldig. Dels har han befarat, att — om adjunkterna placerades i 24:e lönegraden — krav skulle resas från andra grupper av tjänstemän om högre placering, dels har utgiftsökningen — därigenom att det är en stor kår det rör sig om — blivit rätt betydande. Men ingendera av dessa departementschefens båda synpunkter har någon saklig roll att spela vid löneplaceringen.

Däremot kan till en början anföras, att den lönerelation, i vilken adjunkterna tidigare ställts i förhållande till andra befattningshavare — de tidigare tjänstemännen i de s. k. 1:a och 2:a normalgraderna — knappast kan sägas ha varit rätt avvägd. Som tidigare framhållits äro adjunktstjänsterna praktiskt taget sluttjänster. Utbildningskostnaderna äro synnerligen dryga. En bestämd förändring har dessutom under de sista årtiondena inträtt ifråga om arten av adjunkternas arbete. De ha i allt större utsträckning blivit gymnasielärare, i det drygt 50 procent av all gymnasieundervisning under flera decennier bestritts och även kommer att bestridas av adjunkter, utan att dessa annat än i undantagsfall därför erhålla eller synas komma att erhålla någon ekonomisk ersättning. Det bör kunna påpekas, att den merkostnad, som en placering av adjunkterna i 24:e lönegraden skulle medföra, kompenseras så gott som fullständigt genom att en så stor del av gymnasieundervisningen bestrides av adjunkter i stället för av de mer dyrbara lektorerna.

Detta leder för övrigt direkt till en jämförelse mellan lektors- och adjunktsslönerna, en jämförelse som sker bäst, därest man håller sig endast till *slutlönerna*, dels emedan dessa äro de som åtnjutas under den övervägande större delen av tjänstetiden, dels emedan — framför allt i vad det rör adjunkterna — endast ett relativt litet antal av befattningshavarna komma att uppbära lön enligt de lägre löneklasserna inom respektive lönegrader, detta beroende på att framför allt adjunkterna under så avsevärd tid äro anställda som icke ordinarie lärare, att de mycket snart äro uppe i lönegradens högsta löneklass.

För närvarande utgör adjunktsslutlön i medeltal för olika ortsgrupper 87.2 procent av lektors slutlön (procenttalen variera mellan 86.1 och 88.1). Lönedifferensen är i runt tal 1,300 kronor. Om adjunkterna placeras i 23:e lönegraden och lektorerna i 27:e i enlighet med propositionen, blir adjunktsslutlön, enligt propositionens tabeller sid. 426, endast 81.8 procent av lek-

tors slutlön (variation av procenttalen mellan 79.1 och 83.7). Lönedifferensen blir ej mindre än 2,000 kronor i runt tal. Här kommer adjunkten således att få en relativ löneminskning i förhållande till lektorn på 5.4 procent. Tänkas åter adjunkterna placerade i 24:e och lektorerna i 27:e lönegraden kommer adjunkts slutlön att utgöra 86.4 procent av lektors (procenttalen variera mellan 83.6 och 88.9), d. v. s. även här är en relativ löneminskning för adjunkten på i genomsnitt 0.8 procent. Lönedifferensen skulle här bli cirka 1,400 kronor.

Lärarnas löner böra väl avvägas i förhållande till varandra. Lärare av båda kategorierna utföra ju *samma arbete*; de äro i detta avseende fullt jämställda. Fråga är, om inte adjunkterna ha att draga ett tyngre lass än lektorerna i sitt direkta undervisningsarbete, därigenom att de ha att fullgöra ett vida större antal undervisningstimmar per vecka än lektorerna. Arbetstiden utöver den direkta undervisningstid som ålagts dem — enligt en av lärarlönekommittén på sin tid verkställd utredning — densamma för båda kategorierna (3 timmar per dag). Att lektors undervisningsskyldighet satts lägre torde främst sammanhånga med det krav som teoretiskt ställes på honom, att han skall hålla kontakt med sin speciella vetenskap. Då nu lärarna av båda kategorierna utföra samma arbete under samma ansvar, är det väl rimligt, att lönerna så avvägas, att lektorerna erhålla en så mycket högre lön, som deras utbildningskostnader motivera — förutsatt, att båda ha rätt till samma levnadsstandard, någonting som aldrig annorlunda satts ifråga.

Enligt vad tidigare nämnts äro en lektors och en adjunkts utbildningskostnader i genomsnitt resp. cirka 28,000 kronor och 12,000 kronor, vilka skola amorteras. Differensen är cirka 16,000 kronor. Placeras lektor i 27:e och adjunkt i 23:e lönegraden, erhåller lektorn (under förutsättning av en 30-årig tjänstetid som ordinarie för båda) en merinkomst på cirka 60,000 kronor. Placeras de båda kategorierna i 27:e och 24:e lönegraderna, blir merinkomsten för lektorn cirka 42,000 kronor, vilket synes räcka väl till att amortera den merkostnad på 16,000 kronor, som han åsamkat sig under sin utbildning. Det är således svårt att finna annat än att en skillnad på 3 lönegrader mellan de båda kategorierna torde vara den rätt avvägda. Härigenom bibehåller man också den princip, som man velat följa vid tidigare löneregleringsförslag, den nämligen, att adjunkts slutlön bör vara lika med lektors begynnelselön.

På grund av vad sålunda blivit anförtd, få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta, att av lärarna vid de allmänna läroverken adjunkterna måtte placeras i 24:e lönegraden.

Stockholm den 7 april 1937.

Olof Olsson.

Ruben Wagnsson.

David Norman.